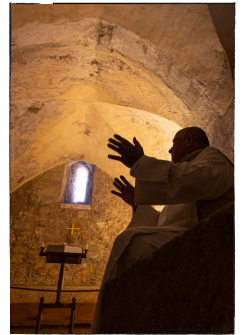
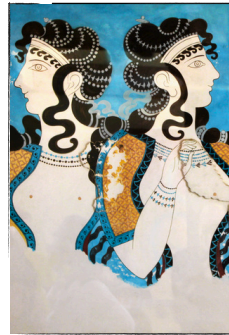

"תגליות מן העבר" סדרת ההרצאות השנתית תשפ"ה

תגליות מן העבר היא סדרת קורסים בזום בנושאי ארכיאולוגיה, היסטוריה ותרבות. בכל קורס ירצו ארבעה חוקרים וחוקרות מתחומים שונים על נושא משותף, וכך יוכלו המשתתפים לקבל תמונה רחבה מזוויות שונות. המרצים הם חוקרים וארכיאולוגים מהמובילים בארץ, אשר בחרו לשתף את הציבור בחידושי מחקריהם ובתגליות ארכיאולוגיות שנחשפו לאחרונה. ההרצאות מלוות במצגות איכותיות ויתקיימו בימי רביעי בשעות 19:00 - 20:30. הקלטה תישלח לנרשמים ותהיה זמינה לצפייה למשך חודש.

מחירים:

שנתי (24 הרצאות) - 840 ₪ לאדם
קורס (4 הרצאות) - 200 ₪ לאדם
* בהזמנת 3 קורסים ומעלה תינתן הנחה של 10%

תנאי ביטול:

ניתן לבטל את הרישום לסדרה עד 3 ימים לפני תאריך ההרצאה הראשונה, ללא עלות ביטול לאחר מכן יחויב בחיוב מלא

הטבות לנרשמים:

סיוורים - הנחה של 10% לסיוורים היומיים של תגליות לנרשמי סדרת ההרצאות המלאה.
ההנחה לסיוורים בתקופת ההרצאות (נובמבר 2024 ועד יוני 2025)
אירוע שיא - הרצאה וסרט בחינם

קורסי סמסטר א':

בין חומות המנזר – מבט רחב על תופעת הנזירות מראשיתה ועד ימינו

מיהם האנשים שבחרים לפרוש מן החברה, לחיות בצניעות ולהקדיש את חייהם לאל? ולמה נועדו חומות המנזר? האם להגנה מפני אורחים לא רצויים, או דווקא כדי למנוע מדיירי המנזר לצאת החוצה? בקורס נתחקה אחר תופעת הנזירות הקדומה במדבר יהודה ובעקבות המתבודדים הקדושים בהר סיני, נעקוב אחר מסעותיהם של הנזירים לארץ ישראל בתקופה הביזנטית, וננסה להבין כיצד הנזירות הקתולית מתאימה עצמה בימינו לאתגרי העולם המודרני

20-11-2024 | המדבר של ירושלים – נזירות מדבר יהודה בתקופה הביזנטית

פרופ' בועז זיסו, המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת בר אילן

ההרצאה תעסוק במאפייניה של נזירות מדבר יהודה בתקופה הביזנטית ובתרבותה החומרית (מאות ד' – ז' לסה"נ). הנצרות, שראשיתה בארץ ישראל במאה ה'א' לסה"נ, התבססה, הרחיבה את מעגליה והפכה במאה ה'ד' לסה"נ לדת האימפריה הרומית. על אף הפורענויות שפקדו את המרחב, התקופה הביזנטית מתאפיינת בגידול דמוגרפי ובפריחה כלכלית ויישובית. בתקופה זו ארץ ישראל הפכה לארץ הקודש "Terra Sancta" – משאת נפשם של נוצרים מכל העולם, אשר עלו אליה לרגל, זיהו בה אתרים מקודשים וגייסו תרומות לפיתוחם. הדת הנוצרית הייתה דת המדינה והממסד, אך המשיכה לעודד מגמה נוצרית קדומה שהתאפיינה בפרישה מן החברה, לשם הקדשת חיי הפרט לאלוהיו – בחיק הטבע ובמיוחד במדבר, תוך הסתפקות במועט. תופעת הנזירות, שהחלה במצרים והתפשטה במהירות בארץ-ישראל, מהווה עד היום מרכיב חשוב בהווה הנוצרית.

27-11-2024 | נזירות דרום סיני בתקופה הביזנטית

ד"ר עוזי דהרי, סגן מנהל רשות העתיקות לשעבר וחוקר נזירות הר סיני בתקופה הביזנטית

החל מראשית המאה הרביעית לסה"נ פרחו תנועת נזירות נוצרית בהרי הגרניט של דרום סיני. נזירות זו הושפעה מקדושת הר סיני ומהמסורות על פעילותם של ראשוני הנביאים, משה ואליהו, במקום. שני נביאים אלו היו היחידים שראו בחייהם את האלוהים, ובכך הם מקדימים את שליחותו של ישו. הנזירות בהרי דרום סיני הייתה השאור שבעיסה הנזירית, מודל לחיקוי לנזירים ומנזרים בכל העולם הביזנטי. נזירות זו הייתה מורכבת בעיקר מקבוצות קטנות של מתבודדים שעסקו בחקלאות, בעיקר בגידול ירקות ומטעי פירות נשירים בבקעות שבהרי הגרניט. הם סיפקו את צורכי קיומם בעצמם והיווה מודל לצניעות, להסתפקות

במועט ולעבודה קשה ששילבה בין תפילות ועבודת האל לעבודת האדמה. נזירים הגיעו לסיני מכל רחבי האימפריה הביזנטית ואף ממערב אירופה, ורובם שמרו אמונים לאמונה האורתודוכסית כפי שנתקבלה בוועידת כלקדון. הכנסייה שנבנתה על פסגת ההר היוותה מוקד משיכה לצליינים רבים שהגיעו למקום "הכי קרוב לאלוהים".

04-12-2024 | המטיילים הקדושים: נזירות קדומה בין סוריה, מצרים, הקווקז וארץ ישראל ד"ר יאנה צ'חנובץ', המחלקה למקרא, ארכיאולוגיה והמזרח הקדום באוניברסיטת בן גוריון

במהלך התקופה הביזנטית הגיעו לארץ ישראל נזירים רבים מסוריה, מצרים, הקווקז וארצות נוספות ואלו הרכיבו קבוצת אוכלוסייה קוסמופוליטית ורב גונית מאוד. בהרצאה נכיר את הקבוצות השונות של הנזירים ונבין כיצד הן תרמו להעברת רעיונות, מסורות וטקסטים ממקום למקום.

ציור קיר של חריטון במנזר דיר חג'לה

11-12-2024 | האם ניתן לקיים אורח־חיים שהתפתח במהלך ימי הביניים גם במאה ה־21? איילת אורפז, חוקרת נצרות

צילום: דורון תלמי

מה בין הנזירים לבין האינדיבידואליזם, הטכנולוגיה והמדיה של ימינו? בהרצאה נתמקד בתופעת הנזירות הקתולית בתזמננו ונציג תמונת מצב עדכנית שלה. נסקור את מגוון הצורות של חיים קתוליים המוקדשים לאלוהים, כגון המסדרים הדתיים וכן אפשרויות נוספות. נזהה מגמות דמוגרפיות ונגלה באילו חלקים של העולם תופעת הנזירות הקתולית דועכת, היכן היא דווקא צומחת, וכיצד זה משתקף בארץ הקודש. נתאר את עלייתן של תנועות כנסייתיות חדשות, כגון "הדברך הנאו־קתכומנית" ו"אופוס דאיי", השואבות השראה מערכי הנזירות אך מגשימות אותם דרך חיים "חילוניים".

איי הים התיכון – התרבויות הגדולות של כרתים, מלטה, סרדינה וקפריסין

מרבית האנשים חושבים על איי הים התיכון כחופים כחולים, בתים יווניים לבנים וחופשה מרגיעה. אך כשארכיאלוג חושב על איי הים התיכון – הוא רואה לנגד עיניו תרבויות קדומות אשר הותירו אחריהן מונומנטים מרשימים ואתרים ארכיאולוגים מרתקים. בקורס נשמע על האי קפריסין כצומת בין תרבויות בין תושביו המקומיים למתיישבים פיניקים ויוונים. נראה את הארמון המינואי המפורסם של קנוסוס בכרתים ונשמע כיצד חרב האתר המינואי אקרוטירי בהתפרצות הר הגעש תרה (סנטוריני). נבקר וירטואלית באי מלטה ונכיר את המקדשים הנאוליתיים שנבנו בו מאבנים עצומות ולבסוף נראה את המבנים המסתוריים של תרבות הנוראגי במלטה וננסה לענות על השאלה האם היא קשורה ל"שרדנים" – אחד מעמי "גויי הים".

18-12-2024 | תגליות חדשות מכרתים ותובנות חדשות על התרבות המינואית

פרופ' אסף יסעור לנדאו, ראש המכון ללימודי ים והחוג לציוויליזציות ימיות באוניברסיטת חיפה

בעשור האחרון תגליות חדשות מכרתים, כמו גם ניתוח תוצאות חפירות עבר, משנים את הידוע על התרבות המינואית. האם הארמונות העצומים בקנוסוס, בפייסטוס ובמליה היו מושב של מלוכה או מרכז של נבחרים עם? מהו המוצא הגנטי של האוכלוסיות בכרתים? האם ניתן לפענח את הלינאר A, הכתב המינואי המסתורי? ואם התרבות המינואית היתה שוחרת שלום, מדוע מופיעות עדויות חדשות למבנים מבוצרים?

01-01-2025 | תעלומת המקדשים המגליתיים של מלטה

ד"ר מיכאל פרייקמן, החוג לארכיאולוגיה והמזרח הקרוב הקדום באוניברסיטה העברית

באי מלטה שבים התיכון, התגלתה סדרה של מקדשים מהתקופה הנאוליתית אשר נבנו באבנים עצומות, ומכאן שמם ("מגה-ליתיים"). המבנים עוררו את סקרנותם של תושבי האי אך מחקר מסודר וחפירות ארכיאולוגיות של המבנים התרחשו רק במאות ה-19 וה-20. החוקרים גילו שתוכנית המקדשים כוללת לרוב חללים מעוגלים, מעברים צרים ביניהם ואזורים מקודשים. נשמע על התיאוריות השונות שהובילו את מחקר המקדשים וננסה להבין מי השתמש בהם, מתי וכיצד וכן מי היתה האלה אשר פסלה המפורסם התגלה באחד המקדשים?

צילום: פטר פן סטפנסקי

08-01-2025 | האתר האניגמטי באל אחוואט והקשר בינו ובין תרבות הנוראגי באי סרדיניה – שאלות לא פתורות ועדויות חדשות ד"ר שי בר, החוג לארכיאולוגיה באוניברסיטת חיפה

נוראגה בסרדיניה

האתר האניגמטי מראשית תקופת הברזל אליאחואט (ליד קציר שבואדי ערה), נחפר לפני שני עשורים על ידי פרופ' אדם זרטל ז"ל, שהציע קשר בין תושבי האתר לבין התרבות הנוראגית והעם השרדני שמוצאם באי סרדיניה שבמערב הים התיכון. הצעתו של זרטל לא התקבלה בקרב מרבית החוקרים והאתר החשוב והעשיר הזה הולך ונשכח. מציאה אקראית של ארגז אבוד ובו אוצרות מתכת מהאתר, הביאה לחידוש העניין המחקרי במקום ולחידוש החפירות. לאור תוצאות החפירות הישנות והחדשות, וסיורי עומק באי סרדיניה בליווי בכירי הארכיאולוגים המקומיים העוסקים בשרדנה ובנוראגים, נבחן מחדש את הצעתו של פרופ' זרטל, הפעם בכלים מקצועיים ומגוונים יותר. האם נצליח להסיר חלק מהמסתורין הסובב את האתר?

15-01-2025 | קפריסאים, יוונים ופיניקים באי אחד: הזהויות המורכבות של קפריסין מסוף תקופת הברונזה ועד סוף התקופה הפרסית

פרופ' אלכסנדר פאנטלקין, החוג לארכיאולוגיה ותרבויות המזרח הקדום באוניברסיטת תל אביב

בהרצאה נדון בתולדותיה של קפריסין משלהי תקופת הברונזה, דרך עידן האימפריות ועד לפירוקם של הממלכות הקפריסאיות בסוף התקופה הפרסית. באי התקיימו אלה לצד אלה קבוצות אוכלוסייה שונות של קפריסאים, יוונים ופיניקים. בהרצאה נבחן גם כיצד המציאות המיוחדת של האי השתלבה במציאות הגיאופוליטית של האגן המזרחי של הים התיכון.

צפונות הצפון – תגליות ארכיאולוגיות חדשות בצפון ארץ ישראל

בקורס נחשוף תגליות ארכיאולוגיות גדולות ומפתיעות בצפון הארץ מהשנים האחרונות. נתרשם ממערת מסתור מימי מרד בר כוכבא, אשר נחשפה לאחרונה בחוקוק. נכיר את ממצאי החפירות החדשות בתל שֶמְרוֹן – תל ארכיאולוגי גדול בעמק יזרעאל שמעולם לא נחפר עד לשנים האחרונות. נבקר (וירטואלית) בתל חצור ונשמע על תגליות חדשות שהתגלו בתל בעונות האחרונות. ונעמיק מתחת לאדמה אל מערכת המים המרשימה של ציפורי. נשמע על תובנות החוקרים לאור הפרסום לאחרונה של דוח החפירה באתר.

22-01-2025 | תגליות מרשימות ומפתיעות בתל שֶמְרוֹן שבעמק יזרעאל ד"ר מריו א.ס. מרטין, מנהל שותף של המשלחת הארכיאולוגית של תל שמרון

תל שמרון אשר ממוקם בקצה הצפון-מערבי של עמק יזרעאל, הינו אחד התלים הארכיאולוגיים הגדולים בעמק (כ-200 דונם). למרות שמדובר בתל גדול ובוולט לגובה מעל סביבתו, האתר מעולם לא נחפר עד לשנת 2016, אז החלו החפירות הארכיאולוגיות באתר בניהולם המשותף של מכללת וויטון (שיקגו) ואוניברסיטת תל אביב. החפירות הארכיאולוגיות חשפו עדויות לכך שהתל היה מיושב מהתקופה הנאוליתית ועד לאחרית המאה ה-20 של המאה הקודמת. תקופת השיא של האתר הינה תקופת הברונזה התיכונה, אז הייתה שמרון עיר גדולה ומבוצרת אשר השתרעה על כל שטחו של התל. אזור האקרופוליס אף זכה לבנייה מונומנטלית מרשימה במיוחד בתקופה זו. בהרצאה נשמע סקירה על הממצאים מהתקופות השונות ונתמקד בתגליות מעונות החפירה האחרונות.

Emmanuel Cohen - www.mgketer.org, via Wikimedia Commons

שמרון עיר גדולה ומבוצרת אשר השתרעה על כל שטחו של התל. אזור האקרופוליס אף זכה לבנייה מונומנטלית מרשימה במיוחד בתקופה זו. בהרצאה נשמע סקירה על הממצאים מהתקופות השונות ונתמקד בתגליות מעונות החפירה האחרונות.

29-01-2025 | תגליות חדשות בתל חצור – אם כל הממלכות

ד"ר איגור קריימרמן, מנהל המשלחת הארכיאולוגית בתל חצור, החוג לארכיאולוגיה והמזרח הקרוב הקדום באוניברסיטה העברית

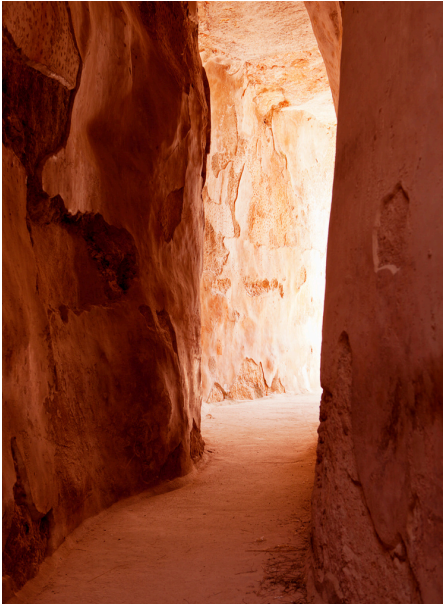
צילום: מנולו סימדבילה,
באדיבות משלחת החפירות תל חצור

תל חצור הוא הגדול מבין התלים המקראיים, גודלו כ-800 דונם. בתקופת הברונזה התיכונה והמאוחרת (בערך 1800 עד 1200 לפסה"נ) שכנה בו עיר כנענית חשובה שספר יהושע (י"א: י') מתאר אותה כ-"ראש כל הממלכות האלה". העיר חרבה בשריפה אדירה ועל חורבותיה קם בתחילה כפר קטן ולאחריו הוקמה באתר עיר ישראלית מבוצרת, שמילאה תפקיד מנהלי חשוב בממלכת ישראל. ההרצאה תסקור את תולדות חצור מימיה כעיר כנענית ועד לתקופה הישראלית תוך דיון בממצאים של המשלחות הקודמות והצגת תגליות חדשות של המשלחת הנוכחית. בין הנקודות שיידונו בהרחבה יהיו הסיבות והרקע ההיסטורי לחורבנה של חצור הכנענית, התפקיד שמילאו חורבות העיר הכנענית בנוף העירוני של העיר הישראלית שקמה באתר, התמורות שעברה חצור הישראלית לאורך קורותיה ולבסוף סיפור חורבנה של חצור על ידי האשורים בשנת 732 לפסה"נ.

הכנענית בנוף העירוני של העיר הישראלית שקמה באתר, התמורות שעברה חצור הישראלית לאורך קורותיה ולבסוף סיפור חורבנה של חצור על ידי האשורים בשנת 732 לפסה"נ.

05-02-2025 | מערכת המים העתיקה של ציפורי - עיר המשנה והפסיפסים, הרצאה לרגל פרסום דוח החפירה הסופי

ד"ר צביקה צוק, הארכיאולוג הראשי של רשות הטבע והגנים לשעבר

ההרצאה תעסוק בתולדותיה של ציפורי על פי המקורות ועל פי תוצאות החפירות הארכיאולוגיות, בדגש על מערכת המים המורכבת אשר התגלתה באתר. ציפורי, "בירת הגליל", שגשגה בתקופה הרומית והביזנטית, ואף זכתה לכינוי "עיר הפסיפסים", בזכות רצפות הפסיפס הרבות והמרשימות שהתגלו בה. בעיר אף התגלתה מערכת מים מורכבת אשר נחפרה על ידי ד"ר צביקה צוק והרצאה זו תוצג לרגל פרסום ספרו "מערכת המים העתיקה של ציפורי" (באנגלית) אשר מסכם את החפירה ומסקנותיה.

12-02-2025 | מערת המסתור בחוקוק וחיידושים בחקר מערכות המסתור בגליל מתקופת מרד בר כוכבא

פרופ' ינון שבטיאל, מנהל החפירה במערכת המסתור בחוקוק, המכללה האקדמית צפת

המידע ההיסטורי על האירועים ועל המהלכים של מרד בר כוכבא ועל השתתפות הגליל במרד זה לוטים בערפל. מחקרן של מערכות המסתור בגליל והחפירה של כמה מהן לאחרונה שופכים אור על השימוש בהן, או לפחות מעידים על ההכנות לקראת המרד. מערכת המסתור בחוקוק, שנחפרת ממש בימים אלה, שופעת ממצאים מתקופה זו. פרופ' ינון שבטיאל הוא חוקר מערכות המסתור בגליל ושותף לאורי ברגר מרשות העתיקות בניהול החפירה. בהרצאה יוצגו הממצאים המרתקים מהחפירה בהקשר לאירועי מרד בר כוכבא בגליל.

05-03-2025 | אירוע שיא

בין מונטי פייתון ליוספוס הרצאה וסרט בסינמה סיטי גלילות

פנים ושמות - מבט בגובה העיניים ללוחמים במלחמות היהודים ברומאים

ד"ר גיא שטיבל, החוג לארכיאולוגיה ותרבויות המזרח הקדום באוניברסיטת תל אביב

המרד הראשון והמרד השני צרובים בזיכרון הקולקטיבי היהודי כאירועים דרמטיים ששינו את מהלך ההיסטוריה עבור העם והיישוב בארץ. מחקרי השנים האחרונות מאפשרים לנו לצאת מן המסגרת המצומצמת של הלאומי והכללי ולשפוך אור על פרטים ושמות מבין אלה שלקחו חלק במאורעות הדרמטיים בשני הצדדים. ההיכרות האינטימית, ברמת המיקרו-היסטוריה, מלמדת על דמותם של הלוחמים וציודם, אבל לא פחות מזה על הנסיבות שעמדו מאחורי ההחלטות שעיצבו כאמור את דמותו של העם היהודי לדורות קדימה. אלה חלק מהנושאים שיעמדו במוקד ההרצאה על מלחמת היהודים ברומאים שכדברי יוספוס "לא הייתה גדולה ממנה בתולדות העמים".

הקרנה פרטית של הסרט "מונטי פייתון – בריאן כוכב עליון"

מחירים:

140 ₪ לאדם

70 ₪ לנרשמים ל-3 קורסים ומעלה

חינם לנרשמים לסדרת ההרצאות המלאה

קורסי סמסטר ב':

תורת המלחמה – בעקבות ביצורים, קרבות וכלי נשק בעבר

בשנה האחרונה נאלצנו לחוות מלחמה ואת השלכותיה על החברה. אך ההיסטוריה של ארץ ישראל מלמדת אותנו שמלחמות וקרבות אינן תופעה מודרנית, וכאלה התרחשו בתדירות רבה בחבל הארץ בו אנו חיים. בקורס זה נלמד על הקרבות והביצורים שהיו בערים הארץ-ישראליות בארבע תקופות שונות: נתרשם מסוללות הביצור האדירות שהקימו הכנענים סביב עריהם בתקופת הברונזה, נדבר על הקרבות שניהלו ה"דיאדוכים", יורשיו של אלכסנדר מוקדון, על השליטה בארץ ישראל, נשמע על המסדרים הצבאיים, כגון הטמפלרים, ההוספיטלרים והטבטונים אשר פעלו בארץ הקודש בתקופת מסעות הצלב, ונכיר את המבצרים שהקים דהאר אל-עומר בכפרי הגליל, חלקם עומדים בתפארתם עד היום.

19-03-2025 | לפעמים ביצור הוא רק ביצור, ולפעמים לא: מערכות הביצורים

בתקופת הברונזה התיכונה

פרופ' יצחק (איציק) שי, החוג לארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת אריאל

במחצית הראשונה של האלף השני לפסה"נ (תקופת הברונזה התיכונה) התחדש המערך העירוני והוקמו ערי-מדינה כנעניות ברחבי ארץ ישראל. אחד המאפיינים של ערי מדינה אלו היה מכלול מרשים מאוד של מערכי ביצורים, שחלקם משפיע על הנוף הארץ ישראלי עד ימינו. בהרצאה זו נציג את מערכות הביצורים, את המאפיינים שלהן, את ההשפעות והמקורות שלהן ונדון בשאלה מדוע הוקמו מערכות מרשימות אלו בתקופה זו.

26-03-2025 | בין הנסתר לגלוי – בין מלחמה לחורבן בתקופה ההלניסטית בארץ ישראל

פרופ' אורן טל – החוג לארכיאולוגיה ותרבויות המזרח הקדום באוניברסיטת תל אביב

במסגרת ההרצאה יסקרו מאבקים צבאיים שהתרחשו באזורנו ותועדו במקורות ההיסטוריים למן כיבושי אלכסנדר מוקדון ועד הכיבושים החשמונאים, ויוצגו ממצאים ארכיאולוגיים שקשורים במיני מאבקים צבאיים. כאן המקום לציין שעל אף ריבוי יחסי של מאבקים מתועדים במקורות ההיסטוריים במרחב הארץ-ישראלי במשך התקופה ההלניסטית, הממצא הארכיאולוגי דל למדי בכל הקשור במאבקים שאירעו בימי השלטון הגרקו־מקדוני (301–332 לפסה"נ) בימי השלטון התלמי (200–301 לפסה"נ). שוני

פסיפס אלכסנדר. צילום: פטר פן סטפנסקי

במגמה זו מופיע בימי השלטון הסלאוקי (104–200 לפסה"נ), נוכח הכיבושים של השליטים החשמונאים לאחר מרידתם בשלטון הסלאוקי (167 לפסה"נ) והתפשטותם הטריטוריאלית מחבל יהודה לחבלים סמוכים. ההרצאה תתמקד בחלקה במקרה-מבחן, כיבושה וחורבנה של ניסה־סקיתופוליס (בית שאן), העיר שנוסדה בימי תלמי השני (בפעם הראשונה, תחת השם סקיתופוליס) ובימי אנטיוכוס הרביעי (כ-100 שנים לאחר מכן, תחת השם ניסה), שנחרבה בידי בניו של יוחנן הורקנוס באביב של שנת 107 לפסה"נ, בזמן המצור שהורקנוס הטיל על העיר שומרון.

02-04-2025 | נזירים ולוחמים – תרומתם של חברי המסדרים הצבאיים לשרידותה של הממלכה הצלבנית במאות 12-13 בתחומה של ממלכת ירושלים הצלבנית
ד"ר שלמה לוטן, היסטוריון מומחה להיסטוריה של המסדרים הצבאיים הצלבנים

בהרצאה נציג מקורות אודות הממלכה הצלבנית ונספר על הקרבות המרכזיים שהתרחשו בתחומה, בהם קרב קרני חיטין בשנת 1187, קרב הירביה (כרמיה) בשנת 1244 והקרב המאסף בעיר עכו בשנת 1291, עת נפלה ממלכת הצלבנים אשר לא זכו לשוב ולשלוט בארץ. בהרצאה יוצגו קטעים מתוך מקורות התקופה, ובעיקר נרחיב על מורכבותה של התקופה ומידת השפעתה על תולדות ארץ ישראל מאז ימי הביניים.

09-04-2025 | מכפר למבצר: ביצוריו של דהאר אל-עומר בכפריי הגליל
ד"ר ראפע אבו ריא, ארכיאולוג רשות העתיקות

בראשית המאה ה-18 החל שלטונה של משפחת זידאן בגליל. השושלת הבדואית האצילה ניצלה את חולשת השלטון המרכזי העות'מאני ויצרה לה אמארה (נסיכות) איתנה בגליל הנתמכת בשבטים מקומיים. דאהר אלעומר, השליט הבולט בשושלת, חילק את הנסיכות למחוזות, בראשם עמדו אחיו ובניו. אלעומר ניהל את הנסיכות מעכו, אותה שיקם וביצר, בעוד אחיו סעד ישב בדיר חנא, בה בנה כפר מבוצר, סראייא (מבנה שלטוני) ומסגד. בניו של אלעומר שלטו בשני מחוזות נוספים: עלי שלט בטבריה, אותה שיקם וביצר, ועות'מאן שלט בשפרעם, שם בנה מצודה ענקית. שליטי המחוזות דאגו לשקם מבצרים צלבניים, כדוגמת מבצר יחיעם ומבצר בעינה. המבצרים שנבנו לראשונה או אלה אשר שוקמו, הוקמו בחיפזון ושלטו בנוף הכפרי הגלילי. חלקם עדיין עומדים על תלם בימינו ומהווים עדות לשלהי תקופת הביצור המסיבי באזור.

הביצורים בטבריה

לוד דיוספוליס עיר האלוהים – חשיפה למורשת המפוארת והלא מוכרת של לוד

לוד הינה פסיפס של תרבותיות. נבנו בה מקדשים פאגניים, בתי כנסת ובתי מדרש חשובים, כנסיות מרשימות, ומסגדים גדולים. בקורס נציג אחדים מהמחקרים המעניינים ביותר אודות לוד – מפסיפס לוד המפורסם, דרך מחיצת האיקונות של כנסיית ג'ורג' הקדוש ועד למורשת היהודית המפוארת של לוד בתקופת המשנה והתלמוד. עמותת מכון ישראלי לארכיאולוגיה מנהלת בלוד מיזם ארכיאולוגי-קהילתי מהגדולים מסוגו בעולם, ובמסגרתו מתקיים "כנס לוד" מדי שנה.

07-05-2025 | האם השטן מהלך עדיין בעיר האלוהים?

ד"ר אלון שביט, מנכ"ל מכון ישראלי לארכיאולוגיה, יוזם ומנהל הפרויקט הארכיאולוגי-קהילתי בלוד ומחבר הספר 'השטן מהלך בעיר האלוהים'

חאן לוד, צילום: חי אשכנזי

מורשתה של העיר לוד הינה מהמפוארות ומהעשירות בין ערי ארץ ישראל. בהרצאה ננסה לתהות מדוע לוד הינה העיר היחידה במזרח הקדום שהייתה מיושבת בכל תקופה ארכיאולוגית והיסטורית מאז התקופה הניאוליתית הקרמית ועד ימנו. תשובה לתהייה זו ננסה לספק על בסיס סקירה ממעוף הציפור של הממצאים החשובים מהתקופות השונות. בימים אלה יציין מכון ישראלי לארכיאולוגיה 20 שנים לתחילת המיזם הארכיאולוגי-קהילתי בלוד. נכיר את תחום הארכיאולוגיה הקהילתית ונציג את המיזם הייחודי בלוד, שהוא מהמיזמים רחבי היקף בתחום בעולם כולו.

12-05-2025 | המחקרים שחשפו את סודותיו של פסיפס לוד

פרופ' רינה טלגם, מומחית פסיפסים, החוג לתולדות האומנות באוניברסיטה העברית

פסיפס לוד, אשר נחשף במסגרת חפירת הצלה ב-1996 על ידי מרים אבישר ז"ל, הינו אחד הפסיפסים המרהיבים מהתקופה הרומית שהתגלו בארץ ישראל. הפסיפס עורר עניין רב גם בעולם בשל המיזוג יוצא הדופן בין מסורת אמנותית צפון אפריקאית למורשת אמנות הפסיפס בחלקה המזרחי של האימפריה הרומית. הפסיפס מצטיין באיכות אמנותית גבוהה והיטיב להשתמר. לאחר שנות נדודים, בהן הוצג הפסיפס במוזיאונים המובילים בעולם, הוא הוחזר לאתר וממקד את עיקר העניין במוזיאון בו הוא מוצג. בהרצאה נעמוד על ההקשר היישובי והאדריכלי של הפסיפס, נפענח את צפונותיו ונעמוד על חשיבותו כיצירת אמנות המשקפת את ממדיה הגלובאליים של התרבות הרומית.

21-05-2025 | "לוד עיר החכמים" – המרכז הרוחני של יהודי הדרום בימי המשנה והתלמוד
 פרופ' בן ציון רוזנפלד, ראש המחלקה לתולדות ישראל באוניברסיטת בר-אילן לשעבר

אחרי חורבן הבית השני, משנת 70 ועד 132 לספירה, הייתה לוד העיר היהודית למרכז רוחני גדול שהשפיע לדורות. תחילה הייתה שנייה למרכז ביבנה ולאחר מכן, בדור שלפני מרד בר כוכבא, התעלתה והפכה למרכז הרוחני העיקרי ביהודה ובארץ ישראל. תקופה זו הייתה שיא מבחינת מעמדה של לוד בחברה היהודית, ואליה לא חזרה עוד. במרד בר כוכבא (132-136) לא ידוע לפי שעה מה אירע ליהודי העיר, אך זמן לא רב לאחר המרד חזרה להיות יישוב גדול והמרכז הרוחני של יהודי הדרום. מעמד זה נשמר גם בהמשך ימי המשנה והתלמוד (שלהי התקופה הרומית וראשית הביזנטית, 136-400 לספירה). בכל התקופה הנדונה התפתחו בעיר חיי הכלכלה והחברה לצד חיי התרבות והרוח. מספר תושבי העיר גדל, ובסמוך לשנת 200 לספירה קיבלה לוד מעמד של פוליס, ואף טבעה מטבעות לזמן קצר. בהדרגה גדל מספר תושביה הלא יהודיים והיא הפכה לעיר מעורבת. במהלך המאה הרביעית התנצרו תושבי העיר הלא יהודיים בהדרגה וכך נראו פניה עד ראשית התקופה המוסלמית.

אומן: קרל שליכר, המאה ה-19

28-05-2025 | "ישן מפני חדש תוציאו": שיפוץ האיקונוסטזיס בכנסיית גיאורגיוס הקדוש בלוד
 ד"ר טליה טרייסטר, חוקרת אומנות יוונית-אורתודוקסית בארץ ישראל

במחצית השנייה של המאה ה-19 נבנה בכנסיית גיאורגיוס הקדוש בלוד איקונוסטזיס מפואר – קיר דקורטיבי המפריד בין האזור המקודש של המזבח ובין קהל המאמינים. לאחרונה עבר האיקונוסטזיס ניקוי, שיפוץ וצביעה אשר כללו שינויים במשמעות הסימבולית של מרכיביו השונים. בהרצאה נבחן את מורכבות תהליך הבנייה של האיקונוסטזיס ה"ישן" ונזהה את ה"חדש". נבין באילו אופנים שינה תהליך הניקוי והשיפוץ את פני האיקונוסטזיס, ומה קרה לאיקונוט הקדושים המשובצות בו; נעמוד על הסיבות לשינויים ונמקם את השיפוץ בלוד בתוך מסורות החידוש הקיימות, באמצעות השוואה למקומות אחרים בהם התקיים תהליך דומה של שיפוץ. נבחן האם גם בלוד מתקיים הפסוק: "...ישן מפני חדש תוציאו" (ויקרא כ"ו, 10), המתאר תקופות של שפע כלכלי.

"היה או לא היה" – מסע בין מציאות לפנטזיה בין אטלנטיס לפירמידות בגיזה

בקורס נעסוק בתעלומות ארכיאולוגיות מרתקות אשר עוררו שאלות וסקרנות במשך דורות. לאורך השנים הוצעו תאוריות שנויות במחלוקת ואף תאוריות קונספירציה בכדי לפתור אותן. נצא למסע בעקבות האתרים והממצאים המוזכרים בספר "מרכבות האלים" כמעשה ידיהם של חוצנים. נצלול אל אטלנטיס, היבשת האבודה המתוארת בכתביו של אפלטון. נשמע על מלחמת טרויה המיתולוגית כפי שהיא משתקפת בטקסטים של האימפריה החתית, וננסה להבין מי בנה את הפירמידות בגיזה, כיצד ומדוע.

04-06-2025 | אלים מן החלל החיצון – האמנם? מסע עולמי בעקבות הספר 'מרכבות האלים'

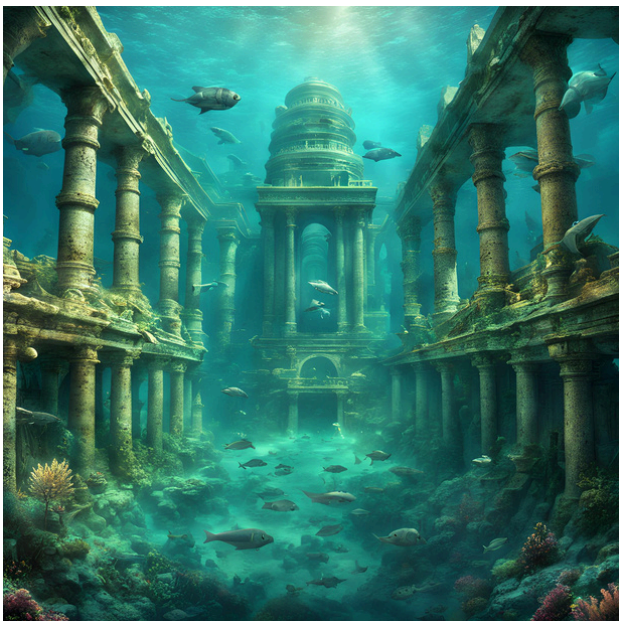
ד"ר גלעד (גילי) חסקין – חוקר ומדריך חובק עולם

בספרו "מרכבות האלים" אריך פון דניקן הציע שאתרים ארכיאולוגיים מוכרים כמו פירמידות גיזה, קווי נסקה והפסלים המונומנטליים של איי הפסחא נבנו בהשפעת ישויות מן החלל החיצון. התיאוריה מרחיקת הלכת זכתה לפופולריות גדולה אך גם לביקורת רבה מצד חוקרים. במהלך ההרצאה נצא למסע בעקבות אתרי המפתח המוזכרים בספר, ונבחן את התיאוריה – פנטזיה מול מציאות. נשמע כיצד הצליח האדם, ברוב כשרונו, לבנות מבנים כל כך מרשימים מבלי להזדקק לאלים מן החלל החיצון.

11-06-2025 | בעקבות אטלנטיס האבודה

ד"ר רחל גוטסמן – היסטוריונית של יוון העתיקה והים התיכון הקדום ומחברת הספר "על התשוקה"

הסיפור על יבשת אטלנטיס, שאבדה במצולות הים על יושביה, אוצרותיה ותרבותה, מצית את דמיונם של בני האדם כבר 2,500 שנים. מקור הסיפור בשני קטעים לא ארוכים אצל אפלטון (טימאוס וקריטיאס), והוא שב ומופיע בכתביהם של פילוסופים, גיאוגרפים, גיאולוגים, מיסטיקנים, אמנים וסופרים. בהרצאה נתחקה אחר מקורותיו של הסיפור, נברר את הקשריו התרבותיים והחברתיים וננסה לקבוע האם מדובר במיתוס, משל פוליטי או פיסת היסטוריה. לאחר שנעקוב אחר התפתחות האגדה לאורך הדורות, נבחן מה ניתן ללמוד ממנה גם כיום, שנים כה רבות לאחר שהועלתה על הכתב.

18-06-2025 | מי בנה את הפירמידות?

ניר אור-לב – אגיפטולוג ואוצר לארכיאולוגיה מצרית במוזיאון ישראל

הפירמידות הפכו ברבות השנים לאחד מסמליה המובהקים של מצרים. פלא הנדסי שמרתק עד היום חוקרים ומטיילים בארץ הנילוס. עם הזמן הועלו תיאוריות רבות שניסו להסביר מי בנה את הפירמידות וכיצד. נצא למסע בעקבות בוני הפירמידות ונברר האם היו אלו המצרים הקדמונים, בני ישראל, או שאולי בעצם חוצנים?

צילום: שחר גופר

25-06-2025 | הייתה או לא הייתה? מלחמת טרויה בראי הטקסטים

מהאימפריה החיתית

פרופ' אמיר גילן – החוג לארכיאולוגיה ותרבויות המזרח הקדום באוניברסיטת תל אביב

השאלה לגבי האמת ההיסטורית העומדת מאחורי מלחמת טרויה העסיקה חוקרים מאז ומתמיד, אך הדיון קיבל תפנית חשובה בראשית שנות האלפיים, עם שילובם של המקורות החתיים בדיון. מקורות אלה, שהתגלו בחפירות בירת האימפריה החיתית בחתושה, שופכים אור נוסף על העיר, על תולדותיה ועל נסיבות נפילתה בשלהי תקופת הברונזה. ההרצאה תוקדש להצגתם של מקורות אלה, לרקע ההיסטורי הנשקף מהם, ולבירור חשיבותם לדיון אודות האמת ההיסטורית שמאחורי סיפור מלחמת טרויה.

כל הרצאה של תגליות מוגנת בזכויות יוצרים ©,

היא מיועדת אך ורק למי שנרשם ושילם עבור הרצאה זו.

אין להקליט את הרצאה ואין להפיצה במלואה או חלקים ממנה לאחרים בשום אמצעי